

Лазаренко А. М.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального,
кримінально-виконавчого права та кримінології,
Пенітенціарна академія України, м. Чернігів, Україна
ORCID: 0000-0003-3808-6711;

Піднебесна О. Г.,

здобувачка вищої освіти,
Пенітенціарна академія України, м. Чернігів, Україна

ФОНОВІ ЯВИЩА ТА ЇХ ВПЛИВ НА ВІЙСЬКОВУ ЗЛОЧИННІСТЬ

Стаття присвячена дослідженню окремих фонових явищ та їх впливу на військову злочинність. Визначено найбільш поширені фонові явища, такі як наркозалежність, токсикоманія, пияцтво, ігроманія, професійне вигорання та надмірний професійний стрес, суїцидальність, дискримінаційний фреймінг новин, політична цензура. Проаналізовано особливості останніх та їх вплив на військову злочинність. Встановлено, що вказані явища мають фонові властивості, які безпосередньо визначають детермінанти військової злочинності, способи корекції негативних проявів особи злочинця-військовослужбовця та напрями запобігання їй.

Ключові слова: *фонові явища, військова злочинність, військові кримінальні правопорушення, самовільне залишення військової частини або місця служби, ухилення від проходження військової служби, наркоманія, пияцтво, ігроманія, суїцидологія, емоційне вигорання, фреймінг, запобігання злочинності.*

Постановка проблеми. Протягом 2021–2023 рр. показник рівня кримінальних правопорушень проти встановленого порядку проходження військової служби за ст. 407 КК України збільшився понад удвічі (з 977 кримінальних правопорушень до 2 199 відповідно), а показник військових кримінальних правопорушень за ст. 409 КК України – у 5 разів (з 15 кримінальних правопорушень до 76 відповідно) [1]. Крім того, вказані військові кримінальні правопорушення характеризуються високим рівнем латентності, особливо у військових підрозділах, що беруть безпосередню бойову участь у захисті України від країни-агресора РФ. Більшість кримінальних правопорушень проти встановленого порядку проходження військової служби здій-

снені під впливом алкогольного, наркотичного сп'яніння, ігроманії, і цей перелік далеко не вичерпаний.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Кримінологічну характеристику кримінальних правопорушень проти порядку проходження військової служби розглядали у своїх працях такі вчені, як Артеменко О. М., Бабич А. А., Грищук В. К., Давиденко В. В., Жупінський П. О., Карпенко М. І., Колодяжний М. Г., Уланов В. Б., Шевченко Р. П. та інші. Питання фонових явищ досліджувалось у наукових працях таких учених, як Голіна В. В., Денисов С. Ф., Дмитрієнко Ю. М., Назаренко Д. О., Коваленко Н. О., Колодяжний М. Г., Олішевський О. В., Орлов Ю. В., Фіалка М. І., Філіпенко Н. Є. та інші.

Формулювання мети. Метою статті є аналіз окремих фонових явищ та вплив їх на військову злочинність.

Виклад основного матеріалу. Природа негативних соціальних явищ, які в кримінологічній науці називають фоновими явищами, досить складна і виявляє певну самостійність. Світлична Ю. О. під фоновими явищами розуміє форми масової асоціальної поведінки, поширення яких у майбутньому є фундаментом кримінальності суспільства, визначає її ресурс і людський «резерв». Водночас, на думку дослідниці, ці явища є індикаторами злочинності, своєрідною сигнальною системою, моніторинг якої відкриває можливості для поглибленого аналізу суспільного стану [3, с. 7].

На переконання Д. О. Назаренка, фонові явища слід розглядати як явища соціальної дійсності та феномена. В аспекті соціальної дійсності фонові для злочинності явища становлять асоціальні, деструктивні види поведінки, які сприяють формуванню особистості злочинця, мають детермінуюче значення у структурі криміногенної ситуації та виконують компенсаторну функцію соціальних інститутів, статусів, ролей [4, с. 403].

Аналізуючи сутність фонових явищ, слід виділити сформовані в кримінологічній науці два основні підходи. Відповідно до першого підходу фонові явища – це передкримінальні види поведінки, що охоплюють адміністративні правопорушення, дисциплінарні проступки та інші, так би мовити, предикатні для злочинних форм порушення чинних правових норм

(І. М. Даньшин, В. В. Лунєєв та інші). Представники другого підходу розуміють фонові явища як супутні злочинності явища, пов'язані зі злочинністю не причинними, а іншими детерміністичними зв'язками (А. Ф. Зелінський, Д. О. Назаренко та інші). Зокрема, йдеться про відхилення не тільки від правових, а й від соціальних та соціокультурних норм [5, с. 13]. Як бачимо, в науковій літературі досі відсутній єдиний уніфікований підхід до розуміння фонових явищ злочинності, що ускладнює протидію їм.

Фонові явища класифікують за різними критеріями, окремі з них істотно впливають на військову злочинність, серед яких особливо слід виділити наркозалежність, токсикоманію, пияцтво, ігроманію, професійне вигорання та надмірний професійний стрес, суїцидальність, дискримінаційний фреймінг новин, політичну цензуру.

Якісно новим для України напрямом розгортання та відтворення наркотрафіку є «забезпечення» наркотичними засобами, психотропними речовинами зони бойових дій. Підвищений запит серед військовослужбовців на психостимулятори зумовлений стресовими обставинами, перманентними загрозами життю, надвисоким психоемоційним напруженням [7, с. 191], відповідно, військовослужбовці використовують наркотичні засоби як спосіб тимчасово знизити рівень стресу і тривоги. Велика кількість військовослужбовців з досвідом участі в бойових діях страждають на посттравматичний стресовий розлад, тому особи з таким діагнозом більш схильні до наркотичної залежності.

У Статуті внутрішньої служби ЗС України військовослужбовцям суворо забороняється залишати без дозволу керівництва розташування військової частини або іншого місця служби [8]. Самовільне залишення військової частини або місця служби військовослужбовцем під впливом наркотичних засобів, токсичних речовин може бути викликано тим, що останні впливають на здатність до раціонального мислення, підвищують імпульсивність та агресивність військовослужбовця, а також змінюють сприйняття реальності.

Отже, вживання наркотичних, психотропних речовин військовослужбовцями в зонах бойових дій є серйозною проблемою, яка призводить до численних військових кримінальних правопорушень. Це підриває військову дисципліну, знижує бое-

здатність підрозділів, ставить під загрозу життя як самих військовослужбовців, так і їхніх товаришів. Причини вживання наркотиків у таких умовах стосуються високого рівня стресу, фізичного і психологічного виснаження, а також доступність наркотиків і вплив оточення.

Подолання цієї проблеми потребує комплексного підходу, включно з комплексом організаційних, соціальних, психолого-педагогічних, медичних заходів, суворим контролем за дотриманням дисципліни, заходами з профілактики наркозалежності й токсикоманії серед військовослужбовців.

Криміногенне значення для військової злочинності має пияцтво й алкоголізм. Уживаючи алкоголь, військовослужбовці намагаються тимчасово відмежуватися від важкої, а іноді й небезпечної для життя і здоров'я реальності, отримати своєрідне психологічне розвантаження. Для цих осіб властива стійка установка на вживання спиртних напоїв, сформована, як правило, ще задовго до призову на військову службу. Попередній спосіб їхнього життя був аморальним і антисоціальним. Частина з них раніше не мала достатнього доходу для задоволення потреби у вживанні алкоголю. Майже всі вони не є добровольцями, були призвані на службу під час часткової мобілізації.

Примусовий призов на військову службу став для цих осіб черговим шансом поліпшити свій соціальний статус. Однак, як показує практика, цей шанс вони використовують по-своєму, продовжуючи аморальний і деструктивний спосіб життя. Злочинці мають специфічні інтереси, несумісні з військовою службою, військовими обов'язками й дисципліною. Характерними рисами таких правопорушників можна вважати такі: примітивність духовних потреб та інтересів; зневажливе ставлення до військової служби; викривленість правосвідомості; легкість мотивації за неглибокої критичної оцінки складної життєвої ситуації, в якій вчиняється злочин; емоційна нестійкість [11, с. 78, 229]. Цей набір рис характеру правопорушників слід доповнити такими, як егоїзм, боягузство, м'якість характеру й нерішучість ризикувати життям і здоров'ям.

Не менш небезпечним фоновим явищем сучасності залишається ігроманія (лудоманія, гемблінг). Попри те, що офіційних

статистичних даних щодо поширеності ігromанії в нашій країні немає, невпинне зростання кількості звернень гемблерів до психологів і психіатрів може свідчити, що залежність від азартних ігор стала однією із серйозних медикосоціальних проблем в українському суспільстві. Ця проблема має місце і в Збройних Силах України, а поширеність гравців серед особового складу потребує окремого вивчення. За дослідженням учених, ігromанія – стійка психоемоційна залежність від азартних ігор та процесу і є причиною асоціальної поведінки й навіть повної деградації особистості. Це аналогічно до ситуації з алкоголізмом та наркоманією, але у випадку з ігromанією лікування потрібно починати на перших стадіях захворювання, адже після перших програшів людина ще має внутрішню можливість зупинитися [12, с. 91].

Крім того, у мережі з'явилися тривожні ознаки та повідомлення про те, що військові масово грають в азартні ігри й на тлі цього в них розвивається лудоманія. Нещодавно на сайті Офісу Президента з'явилася петиція, що порушила питання про обмеження діяльності онлайн-казино. Її ініціатором виступив військовослужбовець 59-ї бригади Павло Петриченко. У петиції він підкреслив, що азартні ігри в умовах війни є єдиним способом протидії стресу, а тому швидко викликають дофамінову залежність і послаблюють самоконтроль.

Непоодинокі випадки, коли ігрозалежні військовослужбовці витрачають на ігри все своє грошове забезпечення і беруть мікрокредити, скеровуючи себе та свої сім'ї цим у «боргову яму», або ж здають у ломбарди дрони й тепловізори, завдаючи цим шкоди не лише собі, але й побратимам, державі [13]. На жаль, військовослужбовець загинув, петиція набрала необхідну кількість підписів, і, як наслідок, Президент видав указ від 20 квітня 2024 року № 234/2024 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 квітня 2024 року «Щодо протидії негативним наслідкам функціонування азартних ігор в мережі Інтернет».

Основними причинами ігromанії серед військових є нездатність регулювати стан збудження після бойових зіткнень, низька самооцінка, бажання швидкого збагачення, у деяких випадках спадковість, а також стресові ситуації, які спонукають людину відволіктися від проблеми, отримавши «дозу швидкого дофаміну».

Ситуація з ігromанією серед військових погіршується ще й тим, що вона часто тісно переплітається з іншими формами залежності, такими як алкогольна або наркотична, а це створює додаткові складнощі у протидії цьому фоновому явищу.

Емоційне вигорання та надмірний професійний стрес військовослужбовців в умовах активних бойових дій є наступним фоновим явищем, що, безумовно, впливає на військову злочинність. Емоційне вигорання є складним психофізіологічним синдромом, що знижує мотивацію та працездатність, негативно впливає на когнітивні, емоційно-вольові психічні процеси, призводить до стійких негативних емоційних станів і сприяє розвитку професійної деформації. У військовослужбовців зростає ризик психосоматичних проявів, тривоги та депресії. У контексті проходження військової служби вказане може стати чинником критичного зниження її ефективності, причиною різних військових правопорушень. Слушними з приводу профілактики цього явища є рекомендації Т. Смірної: застосування заходів щодо оптимізації службового навантаження на осіб з високим ризиком розвитку вигорання, у тому числі за рахунок змінного складу (ротації); проведення заходів щодо згуртування військового колективу; дотримання балансу служби-відпочинку; дотримання рівномірності та справедливості щодо підлеглих; проведення індивідуальної психологічної роботи щодо глибшого визначення та можливого вирішення причин вигорання у військовослужбовців з високими показниками [14, с. 52].

Суїцидальність є ще одним асоціальним явищем, що негативно впливає на військову злочинність. Зв'язок такого явища зі злочинністю полягає в тому, що здійснення аналізу суїцидальності військовослужбовців виводить на проблематику криміногенних детермінант. Повністю погоджуємося з твердженням Шкуро В. В. про те, що в цьому аспекті суїцид та суїцидальність виявляють властивості фоновості для іншого різновиду соціальних практик – злочинності та виконують таким чином сигнальну функцію в системі протидії їй [15, с. 36].

Загалом психічне здоров'я, суїцид та суїцидальна поведінка – досі табуйовані теми в українському суспільстві. Значна кількість військовослужбовців, ветеранів, особливо чоловіки, відмо-

вляються звертатися за професійною допомогою до психолога, капелана або психіатра. Намагаються впоратися зі своїми проблемами самотужки. Культура звернення до відповідних спеціалістів, на жаль, не розвинута і перебуває в процесі формування.

Як правило, під час бойових дій усі захисні функції психіки загострюються, людина перебуває в мобілізованому стані, орієнтована на власне виживання та збереження життя побратимів, але після повернення до мирного життя вмикаються інші механізми, наприклад, зростає відкладений ризик суїциду. Також суїцидальні ризики підвищуються через зловживання алкоголем і наркотичними та токсичними речовинами, виникають труднощі з реінтеграцією у мирне життя, кар'єрні невдачі й фінансові проблеми. Саме тому гострою досі залишається проблема забезпечення реалізації механізму превенції суїциду та психосоціального супроводу військовослужбовців.

Ефективним превентивним заходом має стати активізація роботи військових психологів: адже коли людина усвідомлює краще себе і потреби біологічні й тілесні, вона починає більше відстежувати свої емоційні реакції та контролювати їх. Такі знання сприятимуть само- та взаємокорекції намірів і поведінки військовослужбовців [9, с. 51]. Крім цього, слід покращити просвітницьку роботу в напрямі збереження та зміцнення ментального здоров'я військовослужбовців.

Слушними з цього приводу є пропозиції В. Савченко, керівниці експертної групи з питань психологічної допомоги та психосоціального супроводу військовослужбовців, щодо напрямів збереження та зміцнення ментального здоров'я військовослужбовців: превенції суїциду; підвищення стресостійкості; профілактика залежності (алкогольна, наркотична, сексуальна, ігроманія тощо) і пошук способів виходу з них; профілактика психоемоційного вигорання та хронічної фізичної втоми; налагодження ефективних комунікацій у військовому колективі; особистісне зростання; формування візії професійного зростання; профілактика міжособистісних конфліктів; сімейні стосунки/домашнє насильство; гендерна та вікова рівність тощо [10].

Не можна залишити поза увагою дослідження такого фонового явища, як дискримінаційний фреймінг новин, політична

цензура. Під фреймінгом у політологічній та психологічній науці зазвичай розуміють сприйняття новин та змісту сюжетів у межах знайомих контекстів. Створення фреймів може бути спрямовано на те, щоб посилити розуміння або створити когнітивні ярлики та поєднання кількох сюжетів в єдиному контексті. Це є достатньо поширеною технологією безструктурного управління, що реалізується, зокрема, через систему поширення новин і конструювання таким чином картини світу в адресатів відповідної інформації. Дискримінаційний новинний фреймінг передбачає однобічність подачі інформації, необґрунтовану, виключно контекстуальну суб'єктивізацію її інтерпретації, що супроводжується цензурою у ЗМІ, порушенням свобод журналістської діяльності [6, с. 81–82].

Згідно з результатами проведених досліджень 95 % журналістів в Україні вважають, що в українських ЗМІ існує цензура. Про це свідчать результати опитування Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва, які презентувала в Укрінформі політична аналітикиня Фонду Поліна Бондаренко.

За даними опитування, більшість респондентів – 95 % – у 2023 році вказали, що, на їхню думку, цензура в українських ЗМІ існує. Причому в 2023 році, порівняно з 2019 роком, збільшилася частка журналістів, які вважають, що цензура в українських ЗМІ є системним явищем або що це є окремими випадками в окремих ЗМІ [16].

Негативним є однобічність подання інформації щодо особливостей проходження військової служби в умовах війни. Так, постійна героїзація служби в армії в ЗМІ призвела до того, що серед населення існує два протилежні настрої. Перший: «Армія – територія героїв, які здійснюють подвиги». Другий: «Я не схожий на них, а значить, це не для мене». Унаслідок цього армія очолює рейтинг довіри, вулиці завішані рекрутинговими білбордами, а люди при цьому ухиляються від проходження військової служби.

Відомі українські журналісти, військовослужбовці наголошують на необхідності змінити медіанаративи, оскільки героїзація служби в армії вже не потрібна, армію слід розглядати як роботодавця, а військова служба – це певний комплекс обов'язків, діяльності, що має свою специфіку [2].

Висновки. Отже, до фонових явищ, які істотно впливають на військову злочинність, слід віднести наркозалежність, токсикоманію, пияцтво, ігроманію, професійне вигорання та надмірний професійний стрес, суїцидальність, фреймінг новин, політичну цензуру. Останні виявляють фонові властивості, які визначають детермінанти, що обумовлюють військову злочинність, характеристики особистості злочинця-військовослужбовця та шляхи запобігання їй.

Труднощі в запобіганні вказаним фоновим явищам, які впливають на військову злочинність, полягають не стільки в повному переліку запобіжних заходів, скільки у відсутності концепції запобігання їм. Остання, на нашу думку, має бути комплексною: як загальносоціальні заходи – організаційні, соціальні, психолого-педагогічні, медичні, медійні (відкрита й повна інформація щодо особливостей проходження військової служби в умовах війни), так і індивідуальні – суворий контроль за додержанням дисципліни, забезпечення реалізації механізму превенції суїциду, психосоціальний супровід військовослужбовців.

Список використаних джерел

1. Про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-osib-yaki-vchinili-kriminalni-pravoporushennya-2> (дата звернення: 10.05.2024).

2. Казарін П. Героїзація служби в армії вже не потрібна, потрібна рутинізація, армія – це роботодавець. URL: <https://leopolis.news/post/106218/pavlo-kazarin-gerozaciya-slujby-v-armi-vje-ne-potribna-potribna-rutynizaciya-armiya--ce-robotodavec> (дата звернення: 22.05.2024).

3. Світлична Ю. О. Фонові для злочинності явища як індикатор криміногенної обстановки в регіоні. *Фонові для злочинності явища: запобігання та протидія* : збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Харків, 27 квіт. 2018 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Кримінол. асоц. України. Харків : ХНУВС, 2018. С. 7–8.

4. Назаренко Д. О. Фонові для злочинності явища: феномен, детермінація та протидія : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2014. 484 с.

5. Головкін Б. М. Роль фонових явищ у детермінації злочинності. *Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та*

шляхи їх вирішення : тези доповідей наук.-теор. конф. (м. Київ, 20 березня 2014 р.). Київ : Національна акад. внутр. справ, 2014. С. 12–16.

6. Орлов Ю. В. Фонові для злочинів агресії явища: деякі висновки за результатами кримінологічного аналізу ситуації в Україні. *Фонові для злочинності явища: запобігання та протидія* : збірник тез доповідей Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 27 квіт. 2018 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Кримінол. асоц. України. Харків : ХНУВС, 2018. С. 81–82.

7. Орлов Ю. В. Злочинність і протидія їх в умовах війни: кримінально-правовий та кримінологічний виміри : монографія. Харків : Право, 2023. 252 с.

8. Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України : Закон України від 24.03.1999 р. № 548-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 22–23. Ст. 194.

9. Аналіз даних про завершені суїциди у військовослужбовців і рекомендації щодо їх профілактики / О. О. Древіцька, О. Г. Сиропятов, Л. В. Буцька, І. М. Калантай та ін. *Терапевтика*. 2022. Т. 3. № 1. С. 48–53.

10. Мосьондз О. Як запобігти суїцидам серед військових. URL: <https://armyinform.com.ua/2020/10/08/yak-zapobigty-suyicydam-sered-vijskovyuh/> (дата звернення: 10.05.2024).

11. Артеменко О. М. Кримінологічна характеристика та запобігання злочинам проти порядку проходження військової служби : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2018. 225 с.

12. Фіалка М. І. Чи можливо розглядати ігromанію фоновим явищем? *Фонові для злочинності явища: запобігання та протидія* : збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Харків, 27 квіт. 2018 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Кримінол. асоц. України. Харків : ХНУВС, 2018. Харків, 2018. С. 91–93.

13. Електронні петиції. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <https://petition.president.gov.ua/> (дата звернення: 10.05.2024).

14. Смірнова Т. Емоційне вигорання військовослужбовців Збройних Сил України як виклик до проблем психічного здоров'я в умовах війни. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*. 2022. № 1 (49). С. 48–53.

15. Шкуро В. В. *Суїцидальність в Україні: кримінологічна характеристика та протидія* : монографія / за наук. ред. д-ра юрид. наук, доц. Ю. В. Орлова ; Кримінологічна асоціація України. Харків : 2017. 262 с.

16. Абсолютна більшість журналістів вважають, що в українських ЗМІ є цензура. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3704250-absolutna-bilsist-zurnalistiv-vvazaut-so-v-ukrainskih-zmi-e-cenzura.html> (дата звернення: 10.05.2024).

Lazarenko A.,

Ph.D. in Law, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Criminal,
Criminal and Executive Law and Criminology,
Penitentiary Academy of Ukraine, Chernihiv, Ukraine
ORCID: 0000-0003-3808-6711;

Pidnebesna O.,

Master's student,
Penitentiary Academy of Ukraine,
Chernihiv, Ukraine

BACKGROUND PHENOMENA AND THEIR IMPACT ON MILITARY CRIMINALITY

The article addresses to the study of certain background phenomena and their impact on military criminality. The authors identify the most common background phenomena, such as drug addiction, substance abuse, drunkenness, gambling, professional burnout and excessive professional stress, suicidality, discriminatory news framing, and political censorship. The authors analyze the features of the latter phenomena and their impact on military criminality. It is established that these phenomena have background properties that directly determine the determinants of military criminality, ways to correct the negative manifestations of the personality of a military offender and the directions of its prevention.

As a background phenomenon drug addiction causes military criminal offenses, undermines military discipline, reduces the combat capability of military formations and endangers the lives of both the servicemen and their comrades. The reasons for drug use among military personnel are high levels of stress, physical and psychological exhaustion, the availability of drugs, and the influence of the environment. Overcoming this problem requires a comprehensive approach, including a set of organizational, social, psychological, pedagogical, and medical measures, strict control over discipline, and measures to prevent drug addiction and taxi addiction among military personnel.

It is found that the main causes of gambling addiction among the military personnel are the inability to control the state of excitement after combat, low self-esteem, the desire for quick enrichment, and, in some cases, heredity, as well as stressful situations that encourage a person to distract from the problem by getting a "dose of quick dopamine."

Suicidal behavior is being proven to be another antisocial phenomenon that has a negative impact on military crime. The ways of preventing this phenomenon include: intensification of the work of military psychologists, improvement of educational work aimed at preserving and strengthening the mental health of military personnel.

Discriminatory news framing has side negative effects on military service, so it is advisable to change the media narratives of heroizing military service, the latter should be considered as an employer, and military service is a type of activity with its own characteristics.

The article determines that the prevention of these background phenomena should be comprehensive and include: general social measures – organizational, social, psychological and pedagogical, medical, media (full information on the peculiarities of military service in war conditions is open); individual measures – strict control over compliance with discipline, ensuring the implementation of the suicide prevention mechanism, psychosocial support for servicemen.

Key words: *background phenomena, military criminality, military criminal offenses, unauthorized leaving of a military unit or place of service, evasion from military service, drug addiction, drinking, gambling, suicidology, emotional burnout, framing, crime prevention.*

References

1. *On persons who have committed criminal offenses*, available at: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-osib-yaki-vchinili-kriminalni-pravoporushennya-2> (accessed 10 May 2024).

2. Kazarin, P. *There is no need to heroize service in the army anymore, we need to routinize it, the army is an employer*, available at: <https://leopolis.news/post/106218/pavlo-kazarin-gerozaciya-služby-v-armi-vje-ne-potribna-potribna-rutynizaciya-armiya--ce-robotodavec> (accessed 22 May 2024).

3. Svatlychna, Yu. O. (2018), "Background phenomena for crime as an indicator of the crime situation in the region", *Background phenomena for crime: prevention and counteraction*: materials of the All Ukrainian scientific and practical conference (Kharkiv, 27 April 2018), Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Kharkiv National University of Internal Affairs; Criminology Association of Ukraine, Kharkiv University of Internal Affairs, Kharkiv.

4. Nazarenko, D. O. (2014), *Background phenomena for crime: phenomenon, determination and counteraction*: Doctor of Sciences (Law) Thesis, Kharkiv.

5. Holovkin, B. M. (2014), "The role of background phenomena in determining crime", *Criminological Theory and Practice: Experience, Current Problems and Ways to Solve Them*: materials of the Scientific and Theoretical Conference (Kyiv, 20 March 2014), National Academy of Internal Affairs, Kyiv, pp. 12–16.

6. Orlov, Yu. V. (2018), "Background Phenomena for Crimes of Aggression: Some Conclusions from the Criminological Analysis of the Situation in Ukraine", *Background phenomena for crime: prevention and counteraction*: materials of the All Ukrainian scientific and practical conference (Kharkiv, 27 April 2018), Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Kharkiv National University of Internal Affairs; International Criminology Association, Kharkiv University of Internal Affairs, Kharkiv.

7. Orlov, Yu. V. (2023), *Crimes and Counteraction to Them in the Conditions of War: Criminal Law and Criminological Dimensions*: monograph, Law, Kharkiv.

8. Ukraine (1999), *On the Statute of the Internal Service of the Armed Forces of Ukraine*: Law of Ukraine dated 24 March 1999 No. 548-XIV, Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, No. 22–23, Art. 194.

9. Drevytska, O. O., Syropiatov, O. H., Butska, L. V., Kalantai I. M., Horshkov, O. O. and Samoilenko, A. M. (2022), "Analysis of data on completed suicides in the military and recommendations for their prevention", *Therapy*, Vol. 3, No. 1, pp. 48–53.

10. Mosiondz, O. *How to prevent suicide among the military*, available at: <https://armyinform.com.ua/2020/10/08/yak-zapobigty-suyicydamsered-vijskovykh/> (accessed 10 May 2024).

11. Artemenko, O. M. (2018), *Criminological Characterization and Prevention of Crimes Against the Order of Military Service*: PhD in Law Thesis, Kharkiv.

12. Fialka, M. I. (2018), "Is it possible to consider gambling addiction as a background phenomenon?", *Background phenomena for crime: prevention and counteraction*: materials of the All Ukrainian scientific and practical conference (Kharkiv, 27 April 2018), Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Kharkiv National University of Internal Affairs; International Criminology Association, Kharkiv University of Internal Affairs, Kharkiv.

13. "Electronic petitions", *Official website of the President of Ukraine*, available at: <https://petition.president.gov.ua/> (accessed 10 May 2024).

14. Smirnova, T. (2022), "Emotional burnout of the military personnel of the Armed Forces of Ukraine as a challenge to mental health problems in the conditions of war", *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Military specialty sciences*, No. 1 (49), pp. 48–53.

15. Shkuro, V. V. (2017), *Suicide in Ukraine: Criminological Characterization and Counteraction*: monograph / in Orlov, Yu. V. Doctor of Sciences (Law), Associate Professor (Ed), Criminology Association of Ukraine, Panov, Kharkiv.

16. *The absolute majority of journalists believe that there is censorship in the Ukrainian mass media*, available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3704250-absolutna-bilsist-zurnalistiv-vvazaut-so-v-ukrainskih-zmi-cenzura.html> (accessed 10 May 2024).